

Oppgave til BA introduksjonskurset

Vennligst les materiale og tenk på de to spørsmålene nedenfor– får du flere juss-relaterte spørsmål som du vil drøfte på introduksjonskurset, er det bare bra!

1. Hvilken betydning har artikkel 5 a og art 10 i FNs kvinnediskrimineringskonvensjon ved fortolkningen av likestillingslovens bestemmelser om at læremidler skal bygge på likestilling mellom kjønnene?
2. Hvilke tolkningsfaktorer legger Likestillingsnemnda vekt på i ACE-saken (nedenfor)?

Lov om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (menneskerettsloven).

§ 2. Følgende konvensjoner skal gjelde som norsk lov i den utstrekning de er bindende for Norge: (...)

5. De forente nasjoners internasjonale konvensjon 18. desember 1979 om avskaffelse av alle former for diskriminering av kvinner med tilleggsprotokoll 6. oktober 1999

§ 3. Bestemmelsene i konvensjoner og protokoller som er nevnt i § 2 skal ved motstrid gå foran bestemmelser i annen lovgivning.

Lov om likestilling mellom kjønnene (likestillingsloven).

§ 7. (Læremidler.)

I skole og annen undervisningsinstitusjon skal læremidler som nyttes bygge på likestilling mellom kjønnene.

Konvensjon om å avskaffe alle former for diskriminering mot kvinner (FNs kvinnediskrimineringskonvensjon)

Article 5

States Parties shall take all appropriate measures:

(a) To modify the social and cultural patterns of conduct of men and women, with a view to achieving the elimination of prejudices and customary and all other practices which are based on the idea of the inferiority or the superiority of either of the sexes or on stereotyped roles for men and women;

Article 10

States Parties shall take all appropriate measures to eliminate discrimination against women in order to ensure to them equal rights with men in the field of education and in particular to ensure, on a basis of equality of men and women:

(c) The elimination of any stereotyped concept of the roles of men and women at all levels and in all forms of education by encouraging coeducation and other types of education which will help to achieve this aim and, in particular, by the revision of textbooks and school programmes and the adaptation of teaching methods;

LKN-2001-1 (ACE-saken)

ACE er forkortelse for Accelerated Christian Education. Det er opplyst at læremidlene er basert på et kristent livssyn og en pedagogikk som har sitt utspring i USA.

Likestillingsombudet tok på eget initiativ opp spørsmålet om de læremidlene ACE utgir i Norge – og som brukes i undervisningen på grunnskolenivå – bygger på likestilling mellom kjønnene, jf likestillingsloven § 7.

I sin avgjørelse ba Likestillingsombudet om at ACE Norge endrer læremidlene slik at de blir i samsvar med likestillingsloven § 7.

På vegne av ACE Norge påklaget advokat Halfdan Mellbye Likestillingsombudets avgjørelse til Klagenemnda for likestilling.

Klagen ble behandlet i Klagenemndas møte 4. desember 2000.

Tolkning av Likestillingsloven § 7

Flertallet har i sin vurdering særlig lagt vekt på følgende:

Likestillingsloven gjelder i utgangspunkt på alle områder. Lovgiver har imidlertid uttrykkelig gjort unntak for indre forhold i trossamfunn. Unntaksbestemmelsen er nedfelt i likestillingsloven § 2 og er begrunnet i hensynet til religions-/livssynsfrihet.

(...) Påbudet i likestillingsloven § 7 bygger på likestillingslovens likestillingsbegrep. Flertallet er enig med Likestillingsombudet i at likestilling er et dynamisk begrep som i en viss utstrekning kan endre innhold i tråd med samfunnsutviklingen. Flertallet vil likevel presisere at kjerneinnholdet ligger fast og at formålet med loven innebærer mer enn å hindre diskriminering, jf likestillingsloven § 1. Flertallet er også enig med Likestillingsombudet i at påbudet i likestillingsloven § 7 rekker lenger enn til at kvinner og menn skal fremstilles som likeverdige.

Anvendt på likestillingsloven § 7 innebærer dette at loven i utgangspunktet må tolkes som et krav om at kvinner og menn i læremidler fremstilles slik at de kan ha samme oppgaver og ansvar på alle områder i samfunnet og at læremidlene heller ikke støtter opp om tradisjonelle kjønnsrollemønstre på en ukritisk og ureflektert måte. Denne tolkingen har – ut over ordlyden i § 7 – også støtte i likestillingslovens formålsbestemmelse og i klare uttalelser i forarbeidene, jf Ot.prp.nr.33 (1974-1975) side 41 (nærmere referert i Likestillingsombudets avgjørelse). I den utstrekning læremidler inneholder sitater fra bibeltekst, vil selve sitatet ikke rammes av påbudet i likestillingsloven § 7, forutsatt at bestemmelsen for øvrig følges.

Flertallet slutter seg til Likestillingsombudets vurdering om at kvinner og menn fremstilles som grunnleggende forskjellige i de ACE læremidlene som er vurdert, og særlig gjelder dette læremidlene for 4. klassesetrinn. Far og mor fremstilles som forskjellige både når det gjelder personlighet, evner og ansvar – far er leder og overordnet; mor fortjener omsorg og kjærlighet som mor. Etter flertallets syn tilfredsstillende de aktuelle læremidlene ikke de krav som følger av likestillingsloven § 7.

Flertallet deler Likestillingsombudets vurdering om at læremidlene ikke bygger på likestilling mellom kjønnene og tilføyer at den underkastende dimensjon i fremstillingen av mor i særlig grad bryter med likestillingslovens grunnide.

Spørsmålet blir etter dette om det påbud som følger av likestillingsloven § 7 må tolkes innskrenkende fordi de aktuelle læremidler er basert på én kristen trosretning. Likestillingsloven kommer ikke til anvendelse på indre forhold i trossamfunn. Det følger av lovens § 2 første ledd. De menigheter som driver skoler som bruker ACE læremidler er utvilsomt å anse som trossamfunn i denne sammenheng. Det er likevel ikke slik at alle aktiviteter som drives av trossamfunn faller inn under unntaket for indre forhold.

Klare uttalelser i forarbeidene til likestillingsloven forutsetter at loven i utgangspunktet kommer til anvendelse på grunnskoler som trossamfunn driver med hjemmel i privatskoleloven, men at religionsundervisningen unntas. Om dette vises til Ot.prp.nr.33 (1974-1975) side 23. Flertallet er på denne bakgrunn enig med Likestillingsombudet i at påbudet i likestillingsloven § 7 tolkes innskrenkende slik at bestemmelsen ikke kommer til anvendelse på læremidler til bruk i religionsundervisningen, i søndagsskolevirksomhet, i konfirmantforberedelse o.l. Denne innskrenkende tolking forankres i unntaksbestemmelsen for indre forhold i trossamfunn, jf likestillingsloven § 2.

Flertallet slutter seg til Likestillingsombudets vurdering om at hensynet til religionsfriheten – Grunnloven § 2, EMK art 9 nr 1, SP art 18 nr 1 – er tilstrekkelig ivare tatt ved at påbudet i likestillingsloven § 7 ikke gis anvendelse på læremidler til bruk i religionsundervisningen. Et annet tolkingsresultat kan etter flertallets syn heller ikke utledes av andre rettigheter som følger av menneskerettighetsloven og de internasjonale konvensjoner som med denne er gjort gjeldende som norsk lov.

Konvensjoner

Etter flertallets oppfatning gjenspeiler likestillingsloven § 7 nettopp det hensynet som kvinnekonvensjonen artikkel 5 (a) og 10 (c) ivaretar og som anses som en grunnleggende forutsetning for å kunne nå formålet med konvensjonen om at kvinner skal ta del i samfunnslivet på lik linje med menn, jf fortalen.

CEDAW-komiteen har ved vurderingen av ulike lands rapporter i flere tilfeller kommentert fremstillingen av stereotype oppfatninger av kvinner i lærebøker. Både Algeri og Georgia ble anbefalt å revidere lærebøkene i skolene for hurtigere å kunne endre holdninger i arbeidet for likestilling mellom kjønnene, jf CEDAW-komiteens 20. sesjon, FN dok. A/54/38/Rev.1. (...)

Gjennomgangen av Norges folkerettslige forpliktelser viser at likestillingsloven § 7 som sikrer en kjønnsnøytral fremstilling av kvinner og menn i læremidler i skolene er i overensstemmelse med de forpliktelser som følger av grunnleggende menneskerettigheter generelt og kvinnekonvensjonens artikkel 5 og 10 spesielt.